

And Now, Your Moment of Zen*

Et tæt fletværk af aftryk spreder sig over det pureste hvide bøttestapir i Jacob Noels nye serie af værker. To store værker på 350 x 272 cm og en serie af mindre formater er på en gang meget forskellige og meget ens. Alle værker er monokrome, og variationen strækker sig over tre farver: sort, gul og rød. Set på afstand er det et flimrende mylder af gentagne mønstre. I ét værk danner det en malstrøm, som suger blikket til sig, og i et andet fastholdes blikket i konturen af en cirkel. I et par værker er fladen næsten dækket fra kant til kant med et myldrende tæt mønster, mens andre værker med et fint forgrenet, rodnetslignende mønster synes at være helt ens. Uanset hvilket af værkerne er det helt umuligt at fastholde et overblik, og man må tæt på for at dechiffrere detaljerne. Teknikken er tryk på papir, udført med et stempel også kaldet en kliche, lavet af træ, med motivet af et bonsai træ præget i overfladen. Han benytter stempler i to størrelser; men motivet er det samme.

Kliché – motiv og teknik

Gennem et langt udskilningsløb blandt et uendeligt antal muligheder er Noel nået frem til bonsai træet som motiv. Som en stærk, associativ markør er bonsai træet nærmest en kliché på det japanske, som Coca Cola logoet er klichéen på Amerika.

Når Jacob Noel vælger bonsai træet som sit motiv, indgyder han sin beskuer en del associationer, som har været i spil gennem europæisk kunst i mere end hundrede og halvtreds år.

Efter Japan åbnede sine grænser for handel i 1854, opstod der en overvældende interesse for japansk kunst og kultur i Europa. Blandt kunstnere især i Frankrig førte det til en periode med japansk-inspirerede iscenesættelser af motiver og modeller. Det vrimlede med kimonoer og rispapirspapalyer. Men også mere formelle greb som brugen af højformater, diagonale kompositioner og brug af fugle perspektiv blev flittigt indoptaget af impressionistisk, mens post-impressionistiske kunstnere inspireredes af de japanske tryks kraftige konturer og stærke ublandede farver.

Skønt Noel har rejst i alverdens eksotiske storbyer inklusive Tokyo, skal valget af bonsai træet ikke ses som et udtryk for Japonisme. Formålet med rejserne er det samme som turen rundt på billedfladen. At opleve at blive fremmed for verden og se på den med helt nye øjne. Motivvalget skal snarere forstås som en distanceskabende og anonymiserende kliché, der ophæver sin egen betydning i repetitionen. Dermed kan den stilles i forhold til popkunstens brug af klichéen og gentagelsen som markedsafspejlede kunstnerisk strategi. Brugen af allerede berømte motiver af kendte personer, produkter eller andre kunstværker, reproduceret i en uendelighed, er en af popkunstens dominerende strategier til afspejling af markedskulturens virkemåde og logik. (Kunst)markedskulturens forsøg på kognitiv kortslutning af forbrugeren til køb af varen mod opnåelse af lykke og succes, er til stadighed en dominerende faktor i vores liv. Andy Warhol bruger klichéen som både motiv og teknik, når han med silketrykket gør frembringelsen af kunst til et spørgsmål om produktion. Noget, der ikke krævede det store talent, og i princippet kunne udføres af enhver.

Samme tilgang har Noel gjort gældende i sit værk, når han arbejder med stempler. Det kræver ikke den store tekniske kunnen at sætte stemplet på papiret. Til gengæld opnår han derved en frihed ved ikke at skulle anstrenge sig så forbandet meget. Det giver en anonymiserende distance til både kunstnerrollen og hans egen tilstedeværelse i værket, og han kan i stedet koncentrere sig om at være til stede i processen og opleve billedet på samme måde, som beskueren gør det i sit møde med værket.

Hvor surrealistene med ideen om lade pennen eller penslen løbe i uhindret og spontant automatskrift over papiret håbede at skrive eller male det ubevidste frem i lyset, er Noels ærinde at fremprovokere et anderledes kontroltab, både for sig selv og beskueren. Ideen er i processen at lade det ene tryk mod papiret tage det andet så at sige og i takt med fletværkets udbredelse over papiret at nå ind til den tilstand, som også vi som beskuerer forføres til at opleve. Der hvor gentagelserne opbløder forholdet mellem del og helhed, og hvor vi opgiver at "læse" fladen for i stedet at falde i staver og blot "se".

At skabe en tilstand frem for at formidle et budskab

Billedfladen myldrer, duver og flimrer. Det er umuligt at få styr på alle de små forgreninger og detaljer. Rytmen og tætheden er det eneste, der melder sig klart. Forbindelsestrådene giver efter og så går man i stå, for der er ikke noget af aflæse. Ikke noget at forstå. Det lille aftryk af bonsai træet siger i sig selv ikke noget mere. Og værsgo, her er den så: oplevelsen af zen.

En tilstand af opløftende ro og absolut stilhed. Blot for en kort stund. Det er lige nok til, at alt andet forsvinder og bliver borte i nogle sekunder, og alting falder på plads i krop og sind, i en tilstand af væren.

Hvis du ikke ved, hvad det er, så ved du det nok alligevel. Der er ikke noget eksklusivt eller esoterisk i det. Det er som at falde i staver, at gå i haven, at se på skyer, at dykke, at sove dybt, stilheden efter en orgasme.

Betydningen af denne tilstand er svær af beskrive. Men effekten er stor.

Peter Kirkhoff Eriksen

*Se Jon Stewart: The Daily Show på Comedy Central. Your Moment of Zen er fast indslag i slutningen af udsendelserne og rapporterer et øjeblikks stilhedsskabende mundlamhed over en samfundsmæssig absurditet eller et politisk fejltrin.